

Van: Directeur-Generaal Europese Samenwerking

Datum: 23 februari 1984

Aan: M en (T) via *S. 24/2*

Onderwerp: Komende crisis EG

Heden had ik op mijn verzoek een gesprek met mijn collegae Korteweg, de Zeeuw en de Grooth over de te verwachten ontwikkelingen binnen de Europese Gemeenschap. Mijn uitgangspunt daarbij was dat een budgettaire crisis thans vrijwel onvermijdelijk lijkt en dat wij ons dienen te beraden over de mogelijke gevolgen daarvan en over de houding die Nederland daar tegenover zou dienen in te nemen. Van meet af aan heb ik gesteld dat het hier "thinking about the unthinkable" betref, aangezien we ervan uit moeten gaan dat alsnog zodanige maatregelen genomen worden door de Landbouwwraad dat men binnen de voorziene 16½ miljard rekeneenheden voor het FEOGA kan blijven en dat een gesprek over een mogelijke tekortsituatie geensdeels afbreuk mag doen aan onze inzet om in de komende Europese Raad de grondslag te leggen voor een oplossing van de crisis.

Mijn collegae onderschreven de veronderstelling dat wij in de loop van dit jaar met een budgettaire crisis geconfronteerd zullen worden. De Zeeuw vermeldde dat de besluitvorming op het gebied van de landbouw zeker niet zodanig zal zijn dat men met de bestaande middelen zal kunnen toekomen en dat er op de wereldmarkt ook geen ontwikkelingen bespeurbaar zijn die een plotselinge verlichting van de situatie zouden kunnen doen verwachten. De situatie op de wereldmarkt voor zuivel en granen blijft zeer zorgwekkend, met de mogelijkheid van hogere EG-restituties, terwijl ook een val van de dollarkoers dit effect met zich mee zal brengen. Afhankelijk van het ingrijpen van de Europese Commissie zullen de lidstaten dus hetzij tegen het midden van het jaar hetzij wat later geconfronteerd worden met een situatie waarin de Gemeenschap niet meer aan haar verplichtingen zal kunnen voldoen. Uiteraard is niet precies te voorspellen hoe deze situatie zich zal voordoen, maar waarschijnlijk is dat de Commissie mededeling zal doen van voorgenomen kortingen op uitkeringen en verschuivingen van uitgaven, alsmede van voorstellen tot overschrijving van uitgaven ten nadele van de structurele fondsen en ter overheveling naar het FEOGA. Of het Europees Parlement aan zulk een kredietoverschrijving zal willen meewerken leek mij overigens hoogst twijfelachtig. Mocht zich zulk een situatie voordoen, dan behoeft er niet onmiddellijk een alarmerende toestand te ontstaan, want er zijn diverse "remwegen" die kunnen worden

benut. Zo zal de Commissie ongetwijfeld administratieve ruimte hebben om een aantal uitgaven uit te stellen of tijdelijk op andere wijze te financieren; bovendien kunnen de lid-staten hun voorfinanciering wat verder oprekken, zoals in het verleden ook wel eens is gebeurd. Een wezenlijk verschil wordt hierbij uiteraard gevormd door het antwoord op de vraag of op termijn de zekerheid bestaat dat een meer normale situatie zal terugkeren en dat de voorschotten alsnog zullen worden terugbetaald. Onder optimistische veronderstellingen zou men op deze wijze het jaar 1984 misschien kunnen rondkomen. Over het jaar 1985 valt weinig met zekerheid te zeggen. Kortweg zag overigens duidelijke grenzen gesteld aan de mogelijkheid om de voorfinanciering van de gemeenschapsuitgaven ten laste van de Nederlandse schatkist te verruimen; mocht dit abnormale proporties gaan aannemen en zou de EG als dubieuze debiteur te boek moeten worden gesteld, dan zou zijns inziens een belastingverhoging dan wel een additionele ombuiging verspreid over de diverse departementen onontkoombaar zijn. Hat gaat hierbij al gauw om een bedrag van 1 à 2 miljard gulden. Geen van ons zag enige mogelijkheid om op korte termijn overeenstemming te bereiken over vrijwillige nationale bijdragen aan de EG, volgens art. 200.

Gevieren kwamen wij tot de conclusie dat het in het ergste geval in de eerste plaats op de weg van de Europese Commissie zal liggen om de noodzakelijke bijstellingen in het beleid te formuleren, zonodig door middel van wijzigingen in de reeds vastgestelde begroting. De Commissie zou haar verantwoordelijkheid in dit opzicht dienen te nemen en de Raad dienen te confronteren met de harde keuzen die op dat ogenblik gemaakt zouden moeten worden. Niet ondenkbaar is dat, mocht de Raad deze keuzen uit de weg willen gaan, de Commissie haar mandaat zal willen neerleggen.

Meer dan ikzelf gingen mijn drie collega's ervan uit dat een dergelijke crisis niet alleen waarschijnlijk, maar in feite ook wenselijk is. De recente ervaringen hebben bewezen dat de lid-staten zonder een dergelijke noodtoestand niet in staat zijn om de noodzakelijke hervormingsbeslissingen te nemen. De kritiek die mijn gesprekspartners hadden op het beleid van Buitenlandse Zaken was dat dit ministerie in wezen teveel terugschrikt voor de drastische taktiek die thans de enige uitweg lijkt te bieden en te gauw geneigd is om in het geïsoleerd staan van Nederland aanleiding

te zien tot bijstellingen van het beleid. Die kritiek betreft overigens meer de nuances dan de grondslag van het beleid. Ik heb erop gewezen dat de Verelendungstaktiek die men voorstaat wellicht gewenst is, maar ook grote risico's met zich meebrengt, aangezien er geen zekerheid kan bestaan dat de lid-staten uit een dergelijke beproeving gelouterd tevoorschijn zullen komen. Een periode van nationale financiering zal vrijwel zeker leiden tot het invoeren van intra-communautaire handelsbeperkingen (zie staalcrisis) en het is dan nog maar de vraag of men deze weer kwijt raakt. De mate van risico die men hierbij wil nemen is in hoge mate een politieke vraag en zal uiteindelijk door bewindslieden moeten worden afgewogen.

Doorpratend langs deze lijnen bleek zich een scheidslijn te voltrekken tussen Korteweg en de Grooth enerzijds en de Zeeuw en mijzelf anderzijds, in zoverre als eerstgenoemden, en met name de Thesaurier-Generaal, bereid zijn in hun overwegingen de mogelijkheid te betrekken van een uiteenvallen van de Europese Gemeenschap en van een voortbestaan van Nederland buiten of zonder dat verband. Het is vooral het vooruitzicht van de toetreding van Spanje en Portugal dat hen tot dergelijke bespiegelingen brengt. Zij vrezen dat de Gemeenschap dan nog meer dan heden het geval is een onhanterbaar en verstard mechanisme zal worden dat zich uitsluitend nog kan manifesteren in het verzorgen van inkomensoverdrachten van noordelijke naar zuidelijke landen en waarbij het landbouwbeleid meer dan ooit een molensteen om de nek van de lid-staten zal worden. Korteweg noemde daarbij met zoveel woorden de voorbeelden van Zweden en Zwitserland, die zonder de lasten van de gemeenschapsconstructie te hoeven dragen een gezond economisch bestaan hebben kunnen handhaven en hun aansluiting op de wereldmarkt in stand hebben gehouden. Bij de Grooth speelt uiteraard dit laatste een hoofdrol, gezien zijn vrees dat een uitgebreide Gemeenschap zich nog protectionistischer zal ontwikkelen dan de huidige en op die wijze haar concurrentiekracht voorgoed zal ondermijnen. Ik heb mij tegen deze bespiegelingen zowel met economische als met politieke argumenten verzet en gesteld dat een taktiek van oplossing via een crisis uitsluitend aanvaardbaar kan zijn als het doel blijft om uit die crisis op een positieve wijze tevoorschijn te komen. De Zeeuw heeft mij daarbij gesteund. Aan de speculatieve beschouwingen van Korteweg en de Grooth behoeft, naar men mag aannemen, geen al te grote waarde te worden gehecht, maar zij zijn wel symptomatisch voor de ontgoocheling die ten aanzien van de EG heeft

plaatsgevonden en die uiteraard verder zal doorvreten naarmate de huidige impasse in de Gemeenschap langer blijft bestaan. Korteweg gaf overigens te kennen dat hij het Zweeds/Zwitserse voorbeeld niet actief als doelstelling zou willen bepleiten, maar hij bleef zich afvragen of Nederland de beweerde voordelen van de gemeenschappelijke markt niet op een minder omslachtige en kostbare wijze zou kunnen behouden. Het was overigens wel verrassend de echo's te vernemen van de opvatting dat de EEG "een rotte perenclub" is; had men in het begin van de jaren '60 echter nog een theoretisch alternatief voorhanden buiten de Gemeenschap van de Zes, thans is dit alternatief geheel afwezig, tenzij men de volledige fragmentatie van West-Europa als zodanig zou willen betitelen. Hoe men kan denken dat zo'n situatie voor ons land anders dan catastrofaal zou kunnen zijn is mij een raadsel. Voor de fundamentele betekenis van de EG als stabilisator in de Frans-Duitse verhouding en als bedding voor de Bondsrepubliek bleek Korteweg weinig of geen oog te hebben.

Als conclusie geldt:

1. Met alle kracht moet gestreefd worden naar een oplossing van de bekende problemen op de komende ER;
2. Ook in het gunstigste geval zullen wij waarschijnlijk geconfronteerd worden met een liquiditeitscrisis van de EG, die enigermate opgevangen zal kunnen worden door oprekken van de nationale voorfinanciering;
3. Een verdere verdieping van de crisis moet echter niet uit de weg worden gegaan, maar worden aangewend als element in het genezingsproces. Hoever men met deze radicale therapie moet gaan blijft overigens een open vraag.
4. Over enige tijd zullen we de stand van zaken opnieuw in ogenschouw nemen.
